

אדריכלות נוף באגן הציפורי- איך מייצרים שפה עיצובית אגנית?

כתבה: רז סימון | פורסם בתאריך: ספטמבר 2022 | צילום תמונת שער: אגמא

הגישה האגנית המשלבת שואפת לייצר זיקה בין תושבים לבין אגן ההיקוות שהם חיים בו. חלק מתחושת החיבור הזאת נוצרת בעזרת תכנון נופי בעל **שפה עיצובית אחידה למרחב האגן**. יצירת שפה עיצובית למרחב גדול זה אתגר שמתמודדים איתו בשדה אדריכלות הנוף ברחבי העולם, [באוסטרליה ובאנגליה](#) למשל נכתבו מדריכים שלמים כיצד מייצרים שפה עיצובית מותאמת למרחב גדול. בפרוייקט שיקום נחל ציפורי, עלה הצורך לייצר **שפה אגנית**, כך שהתושבים והמבקרים באגן יוכלו להרגיש חיבור לחווית המקום ולדעת שהם מבקרים באגן הציפורי. מכיוון שאגן היקוות אינו מרחב גאוגרפי שנתפס בקלות באופן ויזואלי, לרבים קשה להבחין באיזה אגן היקוות הם נמצאים. יצירה של "תחושת מקום" (sense of place) ייחודית של אזור גאוגרפי נרחב, ובפרט של אגן היקוות, זו משימה מורכבת. כדי לפצח את המשימה הזאת, החל בשנה האחרונה תהליך מעניין וייחודי באפיון השפה העיצובית האגנית של נחל ציפורי.

אירחנו לראיון את ד"ר דניאל מטקלף, מעצב תעשייתי, אשר מוביל את פרויקט השפה באגנית במשרד לאדריכלות הנוף "נחלת הכלל":

דניאל שלום רב, ספר בקצרה על התפקיד שלך בפרוייקט שיקום נחל ציפורי

תפקידנו בפרוייקט השפה האגנית כחלק משיקום נחל ציפורי נוגע לתהליכי עיצוב אסטרטגי, עיצוב מכון חוויה ולשפה העיצובית של המרחב. אנחנו מתעסקים בשאלות: איך עיצוב יכול לייצר חוויה קוהרנטית במרחב, לחזק את המזהות (זהות מובחנת) המרחבית ולתקשר את המסרים של הפרוייקט? כיצד אלמנטים נופיים יכולים לחזק את הקשר של אנשים לטבע, לקהילה המקומית ולעצמם?

השאלות הללו מפתחות את החשיבה על עיצוב, למושג מאד רחב. מדובר על אלמנטים כמו שילוט, שבילים, ספסלים וצמחייה, אבל גם על דברים שלא ברור בהכרח שיד אדם נגעה בהם, כמו הפניית מבט המבקר, השפעה על קצב ההליכה או פתיחה וסגירה של הנוף.

שאלת השאלות- מהי בעצם שפה עיצובית אגנית? במה זה שונה ממה שנעשה עד עכשיו?

אגן ההיקוות הוא אזור ההתייחסות שלנו. אנחנו מנסים בעצם לפצח את המושג החמקמק שנקרא **תודעה אגנית**, וההבנה כיצד להנכיח אותו. אנשים לא מרגישים חלק מאגן. אגן לא מוגדר ע"י גבול גאוגרפי שאפשר לראות אותו. אנחנו מנסים לייצר שפה עיצובית שתייצר חיבור ותחזק את הזיקה של תושבי המקום לאגן וכן תדגיש את הזהות שלו עבור מבקרים.

לא יצא לי עד עכשיו לעבוד על פרוייקט שאין לו אתר מוגדר ותחום. מכיוון שהמרחב מאד גדול ומגוון מבחינת המאפיינים שלו, האתגר הוא אדיר. המטרה בשפה העיצובית היא לא לבחור דווקא פרטי פיתוח גנריים, אלא לחפש עיצוב שמדבר את

המקום. לאפיין אלמנטים שמתקשרים עם הטבע והמסורת המקומית, ויש להם יכולת להעביר מסר. דוגמא שניתן להזדהות איתה היא למשל שולחנות קק"ל. כשרואים שולחן קק"ל בפארק, לא משנה איפה אתה ברחבי הארץ, אתה יודע שאתה בחורשת קק"ל. דוגמה נוספת היא שלטי הבזלת ברמת הגולן. אלו הן דוגמאות ליצירת שפה עיצובית במרחב גדול ומשתנה.

בשנים הקרובות ייצאו לדרך פרויקטי פיתוח רבים ברחבי אגן הציפורי, ואנחנו רוצים לייצר קוהרנטיות עיצובית. אנחנו מעוניינים שכל פרויקט יידע להעביר את אותם מסרים וחזון, וכולם יתייחסו לאגן, אבל עם התאמות מקומיות לצרכים ורוח המקום. התוצר שנייצר בתהליך העבודה הנוכחי יהווה כלי עבודה עבור מתכננים נוספים בהמשך הדרך.

[שלט בזלת ברמת הגולן- אלמנט אייקוני של המרחב \(צילום: דני מרון, מתוך "מעריב"\)](#)

[שולחן קק"ל- אלמנט אייקוני של יערות קק"ל \(צילום: דניאל מטקלף\)](#)

שלט בזלת ברמת הגולן ושולחן קק"ל כאלמנטים אייקוניים במרחב המזוהים עם המקום (צילום: דני מרון, דניאל מטקלף)

מה היה תהליך העבודה שלכם? האם יצרתם מתודולוגיה?

התהליך הראשוני היה פנימי; ניסינו להבין האם כבר קיימת שפה עיצובית למרחב. להגדיר מה הייחודיות של המקום. הרכבנו ועדת היגוי עם כל הגופים שפועלים במרחב: המועצות המקומיות, קק"ל, רט"ג, רשות העתיקות ועוד. הגדרנו יחד חזון לפרויקט, ואלו מסרים אנחנו רוצים להעביר במרחב. עשינו תהליך משותף של אפיון המרחב, ובהמשך חילקנו את המרחב לארבע טיפולוגיות עיצוביות:

1. שביל מלווה נחל

2. שביל יישוב-נחל

3. מבואה

4. מוקדי עניין (למשל: טחנת הנזירים ועינות ציפורי)

בחלק הבא עברנו תהליך עומק עם הקהילה, בשיתוף עם משרד מודוס (משרד תכנון וייעוץ, מתמחים בתהליכי שיתוף ציבור) ורשות ניקוז קישון, שהובילו את ארגון הסדנאות. קיימנו מפגשים עם קבוצות מיקוד במטרה לאתר צרכים ורצונות של התושבים יחד עם ועדת ההיגוי, בחרנו לעבוד תחילה על הטיפולוגיה הראשונה שנבחרה על ידי ועדת ההיגוי - שביל מלווה נחל.

שביל מלווה נחל במרחב הציפורי (צילום: דניאל מטקלף)

לאחרונה ערכתם סדנת עיצוב משתף בנושא השפה העיצובית האגנית לתושבי האגן, תוכל לספר לי על כך?

הסדנה התקיימה ביוני האחרון במושב ציפורי. הוצאנו קול קורא למעצבים, אדריכלים ואמנים מכל היישובים במרחב להשתתף בסדנה, תוך שימת דגש על ייצוג לקהילות השונות במרחב. זאת לא היתה סדנת שיתוף ציבור סטנדרטי, בה כל משתתף מדבר על המקום שלו. מטרת הסדנה הוגדרה כהזדמנות לדמיין מחדש את חווית הביקור בנחל, כחוויה קוהרנטית, רציפה וייחודית לציפורי. ביקשנו מהמשתתפים לאמץ חשיבה יצירתית, ולתת מקום לנקודות מבט שונות של המרחב. בתוך כך, המשתתפים התבקשו לעצב מספר אלמנטים אייקוניים שידגישו את רוח המקום וסיפור המרחב. הסדנה התרכזה בפיתוח הטיפולוגיה "שביל מלווה נחל", תוך שיח על שבילים קיימים, וגם על אזורים שטרם פותחו. הסדנה התנהלה בצורה יצירתית בעזרת משחק שפותח במיוחד עבור הסדנה. במהלך הסדנה המשתתפים בחרו את עקרונות העיצוב שיובילו את התהליך ונחשפו אל נקודות מבט שונות על המרחב דרך שמונה פרסונות - חלקם בני אדם, וחלקם בע"ח. בסוף תהליך מסקרן ומעמיק, משתתפי הסדנה העלו והמחישו על ידי שרטוטים מגוון רעיונות לאלמנטים עיצוביים בשביל הנחל, שימשו אותנו בהמשך הדרך.

הבנתי שאתם מפתחים כלי דיגיטלי - האם תוכל לספר לנו קצת על הנושא?

אנחנו עובדים בימים אלו על אחד התוצרים המרכזיים שלנו - כלי עבודה מקוון עבור מתכננים במרחב אגן נחל הציפורי. מדובר על אתר אינטרנט שיכיל מספר מרכיבים מרכזיים המבוססים על תהליך העבודה הנרחב שעשינו בשנה האחרונה: עקרונות תכנון ועיצוב, קטלוג פרטים ייחודיים למרחב ציפורי המבוסס על מאפייניו הייחודיים, וטיפולוגיות מרחביות. האתר ימשש ככלי עבודה המאפשר לתכנן את האתרים השונים במרחב הנחל על בסיס השפה העיצובית האגנית שאנחנו מגבשים. האתר שאנחנו בונים שואב השראה מאתר [אינטרנט מניו-זילנד](#) שמאגד בתוכו את כל המידע הרלוונטי לעיצוב ותכנון בשטחי העיר, לרבות הנחיות, חורים, הנחיות עיצוב ועוד.

לסיים: מה החזון שלכם לאגן הציפורי בנושא של השפה העיצובית?

מה שהכי ישמח הצוות שלנו אם בסופו של התהליך נצליח להניח תשתית תכנונית עיצובית שתשמש באופן רוחבי את המתכננים באגן ובאמצעותה ניצור זהות עיצובית, החל מחווית המבקר בודד ועד לחיזוק התודעה האגנית הכוללת של אגן הציפורי כלפי התושבים והמבקרים. כך שהפרייקט יוכל להוות השראה ודוגמא למתכננים שונים בארץ ובעולם.